



Den Haag

Samen solidair en sterker uit de crisis

Sociaal-economisch herstelplan voor Den Haag



Inhoud

1	Voorwoord	3
2	Impact van de crisis	4
2.1	De maatschappelijke impactanalyse concretiseert effecten van de crisis, die nu al zichtbaar zijn	4
2.2	Het na-ijleffect van de crisis en de onzekerheid over de toekomst is groot	6
2.3	Maar ondanks de problemen nu en in de toekomst, benutten we de crisis ook voor nieuw elan en creativiteit	7
3	Herstelstrategie	8
3.1	Ook in tijden van crisis moet je als stad blijven kijken waar je heen wil	8
3.2	De stevige Haagse investeringsagenda helpt ons beter uit de crisis te komen	9
3.3	Voor kansrijk herstel bouwt Den Haag ook op regio, rijk en Europa	11
3.4	De ambities in dit herstelplan komen bovenop de crisisbestrijding die we dagelijks doen	12
3.5	Met dit herstelplan zetten we een extra stap voorwaarts	13
4	Interventies voor herstel	15
4.1	We zijn al begonnen met een aantal gerichte en directe maatregelen	15
4.2	We doen in de komende twee jaar 7 extra interventies voor herstel	17
4.2.1	Meedoen door werk, scholing en begeleiding	18
4.2.2	Ondernemersklimaat voor nu en voor later	19
4.2.3	Onderwijs en perspectief voor de jeugd	21
4.2.4	Bouwen en verduurzamen voor en door onze inwoners	23
4.2.5	Kwetsbare inwoners sociaal en vitaal	25
4.2.6	Impuls aan bezoekerseconomie en binnenstad	27
4.2.7	Voorkomen van problematische schulden	29
4.3	Tot slot: alleen samen kunnen we dit aan en we blijven op zoek naar goede ideeën	31
5	Werken aan herstel	32
5.1	Uitvoering van de interventies voor herstel gaat via programma-management	32
5.2	Financiële paragraaf	33

1 Voorwoord

Begin dit jaar is de wereld getroffen door een crisis van een ongekende omvang. De coronacrisis doet de wereld, doet Nederland, doet Den Haag, op haar grondvesten schudden.

We zien nu al dat de gevolgen van de coronacrisis ook op de langere termijn door zullen werken. Vanzelfsprekend moeten we nu alles in het werk stellen om het virus het hoofd te bieden. Tegelijkertijd moeten we ook werken aan het herstel van de gevolgen van de coronacrisis in de komende jaren en op de langere termijn.

Met dit sociaal-economisch herstelplan wil het college zo goed mogelijk anticiperen op die gevolgen. Met alle onzekerheden die er nog bestaan en in de wetenschap dat de gemeente, ook al doen we het samen met alle partners, niet alle problemen op kan lossen.

In dit herstelplan staan plannen voor de korte termijn. Deze integrale en concrete plannen moeten zorgen voor een directe, positieve impact op onze stad. Hierin is vooral aandacht voor het deels opvangen van de negatieve effecten van de crisis waar alle Hagenaars zich op de korte termijn mee geconfronteerd zien. Daarnaast wil dit college ook inspelen op kansen die een crisis ook kan bieden. Tegelijkertijd willen we hiermee voorsorteren op de lange termijn. Het opvangen van de lange termijn gevolgen van de Coronacrisis maar ook de inzet op de lange termijn ambities van de stad.

In dit sociaal-economisch herstelplan staat opgeschreven hoe we samenwerken aan de brede economische groei van Den Haag op de langere termijn, zoals onder andere verwoord in de Economische visie Den Haag+ 2030. En hoe we gaan investeren in de hele stad, waarbij we extra aandacht hebben voor kwetsbare inwoners. Voor de langere termijn geldt dat het college ook

kansen ziet als gevolg van de coronacrisis; door te blijven investeren in de stad, kunnen we een deel van de gevolgen van de coronacrisis te lijf gaan.

De gemeente Den Haag heeft er de afgelopen maanden alles aan gedaan om inwoners, ondernemers en instellingen te steunen. In eerste instantie was het zaak om ontzettend snel te anticiperen op de gezondheidsgevolgen van de coronacrisis, het is goede banen leiden van de noodzakelijke maatregelen en het beperken van de directe, negatieve effecten. Dit stevige en realistische sociaal-economische herstelplan vormt het startschot voor het herstelprogramma voor de langere termijn.

Tijdens het opstellen van dit plan hebben we met veel partijen gesproken en veel organisaties en mensen uit de stad hebben met ons meegedacht. Die waardevolle input hebben we dan ook graag betrokken bij dit herstelplan. Dit is volgens ons namelijk het moment om, samen met alle inwoners, ondernemers en instellingen in Den Haag, weer naar de toekomst te kijken.

Door hard te werken, kunnen we wel uit deze crisis komen. En als het aan het college ligt, komt onze stad sterker uit deze crisis en doen we dit samen en solidair.

In het volgende hoofdstuk gaan we in op de maatschappelijke effecten van de coronacrisis. In het 3^e hoofdstuk zetten we onze herstelstrategie uiteen. In hoofdstuk 4 presenteren we onze 7 integrale interventies waarmee we met inwoners en partners samen concreet uitvoering geven aan het herstel in Den Haag.

2 Impact van de crisis

2.1 De maatschappelijke impactanalyse concretiseert effecten van de crisis, die nu al zichtbaar zijn



In mei 2020 maakten we de eerste maatschappelijke impactanalyse van de coronacrisis. Nu is de tweede versie van de impactanalyse verschenen. Deze is als een aparte en uitgebreide analyse beschikbaar. De maatschappelijke impactanalyse is belangrijk voor ons, omdat het laat zien waar de effecten van de crisis nu en mogelijk later neerslaan. De voornaamste inzichten zijn:

- De werkloosheid neemt landelijk toe, naar 6,5% in 2021. Bij een tweede golf kan dat oplopen tot 10%. Specifiek voor Den Haag wordt rekening gehouden met een werkloosheid van 9,8%, oftewel 27.000 banen. Deze cijfers zijn nog enigszins geflatteerd: mensen die door de huidige steunmaatregelen in dienst worden gehouden werken feitelijk minder dan hun contracturen. De groep kwetsbare werknemers in Nederland is relatief groot door het hoge aandeel flexibele arbeidscontracten.
- Sectoren worden verschillend geraakt door corona. Het CPB verwacht in de periode 2020-2021 een toename in het aantal faillissementen, met name in sectoren als horeca, cultuur, sport en recreatie. Daarnaast hebben veel ZZP'ers en Mkb'ers te kampen met wegvallende opdrachten.
- En zijn er bedrijven die weinig impact van corona ervaren en/of juist hiervan profiteren. Dit zijn onder andere bedrijven in de IT/tech, cyber security, logistiek, supermarkten/foodsector, pakketbezorgers, webwinkels en bouw en techniek. De trend van digitalisering neemt versneld toe door corona. Nieuwe businessmodellen worden ontwikkeld en bedrijven passen hun dienstverlening aan.

- In Den Haag is de bezoekerseconomie zwaar getroffen. De recente aanwijzing tot 'code rood' door buurlanden leidt tot massale annuleringen en dus nog verdere problemen.
- Van de werklozen komt 70% in de WW en 30% direct in de bijstand. Van de WW'ers stroomt 17,5% alsnog door naar de bijstand. De grootste stijging (60%) doet zich voor bij jongeren onder de 35 jaar, vooral in de horeca en onder flexwerkers. Bij het versoberen van de steunmaatregelen kan de instroom in de WW verder toenemen. Voor 2021 wordt gerekend met 27.000 bijstandsuitkeringen.
- Huishoudens komen na inkomensverlies al snel in financiële problemen. Er wordt een stijging van 30% in verzoeken om schuldhulpverlening voorzien.
- Kwetsbare mensen (bijvoorbeeld met een slechte gezondheid, lage opleiding of laag inkomen) worden het zwaarst getroffen door de coronacrisis en de crisismaatregelen. Verlies van perspectief, zin, dagbesteding en structuur vormen voor hen het belangrijkste probleem. Door de coronacrisis blijven mensen meer in hun eigen 'bubbel'. De ontmoetingsfunctie van maatschappelijke voorzieningen (sportfaciliteiten, culturele instellingen, bibliotheken, buurthuizen) komt meer onder druk te staan. Verarming van contacten bij mensen met een beperkt netwerk of beperkte digitale vaardigheden ligt op de loer, met toenemende eenzaamheid als gevolg. Doordat mensen in de buurt elkaar minder ontmoeten dreigt erosie van de sociale cohesie.
- De verwachting is dat er meer jongeren zonder startkwalificatie de school verlaten, als gevolg van het afstandsonderwijs en gebrek aan stageplekken. Deze groep jongeren, met name de kwetsbare onder hen, dreigen perspectief te verliezen. Er zijn minder banen, achterstanden worden door minder collectieve schooluren niet meer ingehaald en deze jongeren hebben weinig sociaal kapitaal om op terug te vallen. Daar komt bij dat een deel van de jongeren het moeilijk vindt om in de openbare ruimte en andere plekken samen te komen. Dit leidt soms tot strafbaar gedrag en soms overlast op specifieke plekken. In sommige gevallen zelfs misdragingen.
- Mensen maken minder gebruik van cultuur. Het UWV geeft aan dat de cultuursector landelijk met gemiddeld 62% omzetverlies kampt. Wel heeft de sector zich in een korte periode aangepast aan de nieuwe werkelijkheid door de programmering aan te passen naar kleinere bezettingen, grotere locaties en door veel te streamen.
- Er wordt minder gesport en sportverenigingen maken zich met name zorgen over verlies van leden en vrijwilligers en over inkomstenderving: minder kantineomzet, minder sponsoring en minder contributie.
- Thuiswerken is toegenomen met bijna 80%. Onderzoek laat zien dat 55-70% thuiswerken in coronatijd als positief ervaart. Thuiswerken heeft gevolgen voor de vervoersbewegingen. Het gebruik van het OV is sinds begin van de coronacrisis tot 1 augustus 2020 landelijk met ongeveer 50% afgenomen. Het autoverkeer ligt in juli 2020 landelijk 5% lager dan in dezelfde periode in 2019.
- De bereidheid en/of het bewustzijn van mensen om zich aan de normen te houden is minder. Overlastmeldingen kenden een zeer sterke groei tijdens de 'intelligente lockdown'. Ook na beëindiging van de lockdown van maart/april blijft het aantal overlastmeldingen groeien. Er zijn nog geen concrete signalen maar wel zorgen dat de coronacrisis (nieuwe) gelegenheden bieden voor ondermijnende en georganiseerde criminaliteit.

- Er is nog altijd een grote bereidheid om elkaar te helpen als dat nodig is door COVID-19. Dat geldt vooral voor familie en vrienden, en in iets mindere mate voor burens. De bereidheid elkaar onderling te helpen is tussen april en juli zelfs toegenomen in Den Haag.
- De verbinding tussen Hagenaars heeft in het begin van de coronacrisis een positieve impuls gekregen. Mensen staan voor elkaar klaar en er worden veel mooie initiatieven ontplooid. Dat geldt niet alleen tussen burgers onderling, maar ook tussen maatschappelijke partijen en de gemeente.

2.2 Het na-ijleffect van de crisis en de onzekerheid over de toekomst is groot

De maatschappelijke impactanalyse geeft een beeld van de effecten van de crisis nu en kijkt, waar het kan, vooruit met verwachtingen en prognoses. En we weten dat er op lange termijn meer en andere effecten zullen optreden. Het verleden leert ons bijvoorbeeld dat het oplopen van de werkloosheid langer doorwerkt en dat we voor een flinke opgave staan om mensen zo veel mogelijk weer naar een baan te begeleiden. De beschikbaarheid van werk en de bereidheid van werkgevers om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt in dienst te nemen, is daarbij cruciaal. Daarom zetten we de onderzoeken uitgevoerd door de Haagse Hogeschool en de Erasmus Universiteit naar de impact van de crisis door.

Op de middellange en lange termijn verwachten we daarom de volgende effecten, die verschillen in hoe zeker ze zullen optreden:

- De impact op de werkgelegenheid in de publieke sector komt later. De rijksoverheid heeft nog geen bezuinigingen aangekondigd. Maar eerdere crises lieten zien dat de overheid enkele jaren later moest bezuinigen. Dat maakt dat de impact op de werkloosheid op langere termijn nog zal doorwerken, zeker in Den Haag waar veel ambtelijk personeel gehuisvest is.
- Er treedt een verschuiving op in het woon- en leefklimaat, door een intensiever gebruik van de openbare ruimte, het risico op toeneemende leegstand van winkel-, kantoor- en bedrijfspanden, en deels blijvende toename van bezorgservices en daarmee samenhangende vervoersbewegingen.
- Het herstel van de bezoekerseconomie zal veel tijd kosten en er is een mogelijke heroriëntatie nodig van economische bedrijvigheid, vestigingspatronen, economische basisstructuur (publieke sector, clusters, ZZP'ers en kleinschalige bedrijvigheid) en de "internationale sector".
- De digitalisering neemt verder toe en wordt bepalender om te kunnen deelnemen aan de maatschappij en economie voor bewoners en ondernemers.
- De groei van de stad en de beperkte beschikbaarheid van woningen blijft een van de grootste uitdagingen voor Den Haag. De huisvesting van kwetsbare groepen is door de coronacrisis een nog problematischer thema geworden, met een stijging van de gemeentelijke zorgkosten als gevolg.
- Wanneer meer thuiswerken een blijver is, zullen mensen meer eisen stellen aan hun woning en woonomgeving en kan reistijd minder een rol spelen. Dat zou wonen op ruimtelijke plekken aantrekkelijker maken. Niet zozeer aan de randen van de stad of in de buitenwijken, maar juist (ver) daarbuiten.

- Werkloosheid, onzekerheid, verlies aan perspectief en verlies van inkomen kunnen nog verder invloed hebben op de sociale kant van de samenleving, met grotere gevolgen voor onder andere schulden, psychisch en mentaal welbevinden, overlast en criminaliteit.

Ook nemen hierdoor gezondheidsverschillen toe en wordt een groot aantal mensen mentaal kwetsbaarder. De coronacrisis kan, nu en in het vervolg, toename van ongelijkheid in de kaart spelen, waardoor grotere tegenstellingen ontstaan.

2.3 Maar ondanks de problemen nu en in de toekomst, benutten we de crisis ook voor nieuw elan en creativiteit

De effecten van deze crisis zijn ongeëvenaard en tegelijkertijd deels nog onzeker. Toch willen we, als het enigszins kan ook inspelen op de kansen, die elke crisis biedt.

Zo zien we een toename in solidariteit en vertrouwen in elkaar, de overheid en instanties. Hagenaars tonen zich weerbaar en open voor vernieuwing. Overigens zien we dat dit onder druk komt te staan, nu de crisis nog lang niet voorbij is.

Uit een crisis volgen bijna noodzakelijkerwijs innovatie en nieuwe investeringsmogelijkheden in kennis en fysieke infrastructuur. De beweging die corona veroorzaakt doet ons anders kijken naar transities. Er ontstaan kansen voor nieuwe technieken, digitalisering, andere samenwerkingen, duurzame en circulaire verdienmodellen, en daarmee ook voor lokale werkgelegenheid.

In sommige sectoren is nog steeds sprake van krapte op de arbeidsmarkt en sommige sectoren doen het nu beter. Mogelijk dat deze crisis de omscholing van medewerkers in krimpsectoren naar groeisectoren kan versnellen. Zodat er minder arbeidsmarktkrapte ontstaat in de energietransitie en ook de publieke sector als werkgever (zorg, onderwijs en veiligheid) aantrekkelijker maakt.

3 Herstelstrategie

3.1 Ook in tijden van crisis moet je als stad blijven kijken waar je heen wil



Al vóór deze coronacrisis werkten we vanuit het Haagse profiel hard aan economische bloei¹, aan de versterking van kwetsbare groepen en aan ieders welzijn. We zijn een kansrijke en veilige stad, maar ook een leefbare, duurzame en mooie stad, die we klaar willen maken voor de toekomst. De coronacrisis geeft een enorme uitdaging. Toch blijven de ambities voor de stad onverminderd overeind staan. Onze herstelstrategie bouwt daarom ook voort op de uitgangspunten van de al ingezette koers.

Tijdens de start van deze collegeperiode hebben we, gevoed door vele gesprekken met partners, de economische visie: 'Den Haag+ 2030; brede economische bloei in een stad zonder grenzen' (RIS303550) opgesteld. Tegelijkertijd hebben we de Economische uitvoeringsagenda 2019-2022 (RIS303548) uitgebracht.

Door corona ziet de wereld en Den Haag er in veel opzichten heel anders uit dan bij het samenstellen van de visiedocumenten. Ook heeft het college met een nieuw coalitie-

akkoord effecten voor de plannen op het terrein van het economisch beleid voor de stad en de regio. Bij de raadsbehandeling is een negental moties aangenomen, die zorgen voor nieuwe actiepunten. Al deze ontwikkelingen leiden tot extra acties en wijzigingsvoorstellen voor de economische uitvoeringsagenda. Beide ontwikkelingen zijn beschreven in de Voortgangsrapportage 2020 van de Economische uitvoeringsagenda.

¹ Economische Visie Den Haag+ 2030 (Kadernota economisch beleid)

Zo draagt de economische visie van Den Haag bij aan brede, maatschappelijke opgaven in de stad en de regio. Die regionale samenwerking en aanpak zijn van groot belang. Bijvoorbeeld met onze Regionale Groeiagenda waarin we met overheden, bedrijfsleven en kennisinstellingen werken aan de ontwikkeling van onze regio op o.a. het gebied van economische innovatie en mobiliteit. De samenwerking met partners in de regio aan het Human Capital Akkoord is belangrijker dan ooit gezien de gevolgen van de crisis. De vorming van een regionaal Ontwikkelingsfonds daarbij kan bijvoorbeeld een belangrijke bijdrage leveren aan omscholing en de begeleiding naar ander werk.

In de afgelopen jaren is de samenwerking in de regio versterkt. Zo voert de regionale ontwikkelingsmaatschappij Innovation Quarter voor deze regio de Corona-OverbruggingsLening (COL) uit waarmee bedrijven en innovatieve Mkb'ers een overbruggingskrediet kunnen ontvangen. We willen daarbij dat iedere inwoner mee kan doen, als ondernemer of werknemer. De aantrekkelijkheid van de stad

en het goede woon- en leefklimaat is belangrijk voor (toekomstige) bewoners, bedrijven en internationale organisaties. Daarom werken we hard aan de Schaalsprong Metropolaan OV en Verstedelijking. De economie moet kunnen inspelen op nieuwe kansen en opgaven rond bijvoorbeeld nieuwe technologieën en klimaat.

Dit herstelplan staat in deze brede context. We willen niet alleen de wonden dichten, maar ook de dingen doen die Den Haag sterker uit de crisis laten komen. Daarnaast willen we de positieve gevolgen van de crisis, die er ook zijn, benutten om duurzaam verder te groeien. We stellen in dit herstelplan dan ook de volgende zaken centraal:

- Een krachtige lokale economie,
- in een stad waar iedereen mee kan doen,
- en die gezond en leefbaar is,
- met extra aandacht voor kwetsbare groepen.

3.2 De stevige Haagse investeringsagenda helpt ons beter uit de crisis te komen

Als we iets hebben geleerd van eerdere crises, is het dat anticyclisch investeren de weg voorwaarts is. We werken daarom ook aan het herstel door een stevige investeringsagenda in te zetten. Eerder dit jaar hebben we de groeivisie extra kracht bijgezet met de besluitvorming over de inzet van de Enecogelden. In de komende jaren gaan we de opbrengst van de Eneco-verkoop investeren in de stad om onze groeiambities te verwezenlijken. Deze middelen zetten we in op de terreinen die passen bij onze langetermijn ambitie en ook bij dit herstelplan voor de komende twee jaar.

Goed om hierbij te beseffen dat de begroting van de gemeente een omvang heeft van meer dan € 2,7 miljard. Met deze middelen en onze kennis en kunde zorgen we, jaar in jaar uit, voor heel veel directe en indirecte werkgelegenheid in de stad en zorgen we voor een goed voorzieningenniveau in de volle breedte van onze gemeentelijke taken.

Jaarlijks koopt de stad voor een bedrag van

bijna € 1 miljard in, via subsidies, via aanbestedingen of andere vormen van inkoop. Ons beleid is gestoeld op verschillende principes. We kijken bij onze inkopen naar duurzaamheid, innovatie en social return en is zij mkb-vriendelijk. Een keuze voor slimmere, veiligere en socialere oplossingen. Deze zijn nodig in de veranderende wereld waarin ook Den Haag te maken heeft met klimaatverandering, uitputting van grondstoffen, digitalisering

en demografische veranderingen. En daar komt nu corona bij. In antwoord op de motie Economische crisis bestrijden met inkoop (RIS305897) geeft het college aan dat zo lang als de coronacrisis duurt, er bij enkelvoudig onderhandse aanbestedingen eerst nagegaan wordt of er geschikte ondernemers uit de regio Haaglanden zijn. Daarnaast wordt het herstel van de Haagse economie gestimuleerd door bij meervoudig onderhandse aanbestedingen twee ondernemers uit de regio Haaglanden uit te nodigen. Bij opdrachten tussen de € 1,5 mln. en € 3 mln. per casus wordt bezien of het mogelijk is om deze meervoudig onderhands aan te besteden.

Met het raadsvoorstel tot het toekennen van de verkoopopbrengsten van Eneco uit juli 2020 zijn de middelen voor de duurzame verbetering van de stad beschikbaar gekomen in de programmabegroting 2021-2024. Momenteel worden de plannen uitgewerkt en zal de uitvoering zo spoedig mogelijk starten. Zo bespoedigen we het herstel van de stad, ook uit het oogpunt vanuit de coronaproblematiek en maken we de stad klaar voor de toekomst.

De investeringen met de Eneco-gelden zijn als volgt gepland:

- € 50 mln. als extra impuls aan betaalbaar wonen, voor sociale woningbouw en starterswoningen.
- Circa € 120 mln. aan gebiedsontwikkeling en sociale woningbouw. Voor wat betreft de besteding van de Enecomiddelen zijn afspraken gemaakt voor inzet in de volgende gebieden: Kust Gezond, Laan van NOI, CS-gebied, HS-gebied, Binckhorst en Den Haag Zuidwest. Door middel van een urgentieprogramma vertalen we deze ambities in concrete plannen voor (gebieds) ontwikkeling en stedelijke transformatie. Recent heeft het Rijk, in het kader van de eerste tranche woningbouwimpuls € 71

mln. beschikbaar gesteld ten behoeve van de volgende Haagse projecten: Dreven/Gaarden/Zichten Fase 1, Haagse Asfaltcentrale en HS kwartier. Hiermee wordt een belangrijke, eerste stap gezet in het terugdringen van het woningtekort door de inzet van impulsen en wordt eraan bijgedragen dat er ondanks de coronacrisis daadwerkelijk doorgebouwd wordt.

- Circa € 300 mln. aan investeringen in duurzame mobiliteit in projecten zoals het 'No-regret-pakket' CID-Binckhorst, de Koningscorridor: regiotram Binckhorst, de Leyenburgcorridor naar Zuidwest, de Groene Schenkverbinding en het programma 'Ruim baan voor de Fiets'. Veel van de projecten komen, zeker ook in verband met medefinanciering, tot stand in nauw overleg met het MRDH (als verlengd lokaal bestuur), het rijk en/of de provincie en buurgemeenten. Dit, ter versterking van de mobiliteit van stad & regio. Goede infrastructuur is immers een voorwaarde voor economische groei.
- Circa € 180 mln. aan duurzaamheid en energietransitie. Hiervoor is recent een bestedingsplan aan de raad gepresenteerd (RIS306372). In het bestedingsplan wordt aangegeven dat het een unieke kans is voor Den Haag om nu middelen beschikbaar te hebben om te investeren in de energietransitie. Juist nu willen bewoners en bedrijven stappen zetten om te verduurzamen en wordt ook (inter)nationaal steeds meer ingezien dat verduurzaming nodig is om de huidige crisis te boven te komen. Investeren in duurzaamheid betekent investeren voor de toekomst en levert nu ook extra werkgelegenheid op.

Deze investeringen gaan Den Haag helpen te groeien in het komende decennium en zullen helpen om Den Haag nog meer een gezonde en leefbare stad te maken, met een krachtige economie. Juist nu is het van belang te blijven

investeren. Omdat dat ons niet alleen op lange termijn verder brengt, maar in de komende jaren zorgt voor een impuls om goed door de crisis te komen.

En het zijn niet alleen de Eneco-middelen die we in de stad investeren. We hebben ook ons reguliere investeringsprogramma, waarmee we de stad willen blijven ontwikkelen en beheren. Waar dat kan zullen we investeringen versnellen, soms door in de komende tijd daarvoor belemmeringen weg te nemen. We zijn onder andere met projectontwikkelaars in gesprek over wat zij kunnen doen om hun investeringen te versnellen. Met name investeringen in het fysieke domein kennen lange

aanlooptijden waarbij tussen plan en uitvoering vele jaren zit. Effecten van versnellen zijn dan ook niet zichtbaar op de korte termijn. Ook moet rekening worden gehouden met het feit dat de stad een beperkt absorptievermogen heeft waar het gaat om grote infrastructurele plannen. In verband met continuering van verkeersdoorstroming zijn meerjarige plannen en afstemmingen essentieel. Niettemin is het investeringsklimaat, mede door corona gunstig. Op alle overheidslagen, Europa, nationaal, regionaal en lokaal worden extra middelen beschikbaar gesteld om te investeren in de toekomst. Deze kansen pakken wij als stad Den Haag met beide handen aan. Juist nu.

3.3 Voor kansrijk herstel bouwt Den Haag ook op regio, rijk en Europa

We moeten realistisch zijn. We kunnen de problemen door de coronacrisis niet helemaal oplossen; er zullen negatieve gevolgen zijn die we niet kunnen wegnemen. Onze beste kans op herstel is dat de gemeente zich nu volledig inzet en dat samen doet met haar inwoners en met de partners in de stad. Forse investeringen van andere overheden zijn daarbij een noodzaak. We moeten op financiële steun van het rijk kunnen rekenen, om de maatschappelijk en economische gevolgen van de crisis te kunnen dragen en aan het herstel te werken. Voor gemeenten zijn er nu twee tranches aan steunpakketten geweest. Voor bedrijven en burgers zijn we al aan de derde tranche toe. Die steunpakketten zijn broodnodig en verzachten voor ons allen de negatieve effecten van de crisis.

Niemand weet op dit moment hoelang deze situatie nog gaat duren en hoeveel verder de negatieve gevolgen nog zullen reiken. Dat maakt de lobby in de richting van het rijk van cruciaal belang en dus naar een hoger plan moet. We breiden op korte termijn de capaciteit uit, versterken het lobbybesef in de gemeente (met bijvoorbeeld meer kennisontwikkeling en netwerkvorming) en zorgen voor een sterke organisatie van de lobby. Dat realiseren wij door financiële middelen te verzamelen, waarmee we de gemeentelijke lobbycapaciteit structureel met 2 fte versterken.

Naast de lobby voor de aanpak van en het vervolg op de crisis, hebben we een aantal ijzers in

het vuur die aansluiten bij onze groeiambities en die we ook hard nodig gaan hebben voor het herstel, op korte en lange termijn:

- We hebben een Regionale Groeiagenda gemaakt, waarin ook proposities zitten voor het Nationaal Groeifonds. In de Regionale Groeiagenda werken we aan het versterken van het verdienvermogen waar de hele regio van profiteert. Er zitten daarnaast ook proposities in die specifieker voor Den Haag relevant zijn. In de 1^e tranche wordt bijvoorbeeld ingezet op een forse investering in Artificial Intelligence (AI) en Cybersecurity, en op grote investeringen in het OV (light-rail tussen Dordrecht en Leiden, Konings-

corridor en Leyenburgcorridor. In deze regionale agenda werken we ook samen aan een 'Ontwikkelfonds', waar inwoners uit deze regio uit kunnen putten voor hun eigen ontwikkeling, om- en bijscholing.

- In regionaal verband werken we een aantal proposities uit waarmee we Europese herstellmiddelen (Resilience Recovery Fund) kunnen benutten. Onderwerpen zijn onder andere: AI en Cyber security, campusontwikkeling, digitale infrastructuur (5G-netwerk), omscholing en energietransitie. We zetten ook in op andere Europese fondsen waaronder Just Transition Fund en REACT.
- Voor Den Haag-Zuidwest proberen we te bereiken dat het een gebied met nationale status wordt, zodat daar aanvullende middelen voor beschikbaar komen.
- Voor onze kwetsbare wijken werken we aan een traject met het rijk voor vervolg op het

manifest van de 15 burgemeesters van grote steden en voor vervolg op de Commissie Halsema.

- We hebben € 71 mln. ontvangen voor de woningbouwimpuls, waarvan we ook een deel al snel investeren.
- Het kabinet stelt als onderdeel van het nieuwe crisis- en herstellpakket € 150 mln. beschikbaar om het fondsvermogen van de Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen (ROM) te versterken. Dit bedrag is nodig om innovatieve Mkb'ers de mogelijkheid te geven om te blijven investeren in groei en innovatie, waaronder op het gebied van duurzaamheid. Nadrukkelijke voorwaarde is cofinanciering door medeaandeelhouders. Voor de ROM waar Den Haag medeaandeelhouder is (InnovationQuarter) zou dit gaan om een bedrag van circa € 31,8 mln. vanuit het kabinet, met een nog te bepalen bijdragen van de diverse aandeelhouders.

3.4 De ambities in dit herstelplan komen bovenop de crisisbestrijding die we dagelijks doen

Met dit herstelplan werpen we de blik vooruit, door interventies te plegen die Den Haag sterker uit de crisis laten komen. Maar terwijl we dit plan maken zijn we als stad natuurlijk ook gewoon elke dag bezig de crisis te bestrijden, zeker nu het aantal besmettingen weer fors oploopt. Of het nu gaat om de openbare orde, de economie, de werkgelegenheid en ondernemers, het onderwijs, de zorg, sport of cultuur, we proberen als gemeente al sinds de start van de crisis de negatieve effecten zoveel mogelijk te bestrijden.

Dat doen we door veel extra geld uit de 'corona-buffer' te investeren in onze eigen dienstverlening, de buitenruimte, voorzieningen en infrastructuur. De investeringen zijn juist extra nodig in deze tijd, ook voor het in leven houden van organisaties die hun rekeningen niet meer kunnen betalen. We hebben op die manier al veel geïnvesteerd in onze cultuursector en de musea, in devices voor scholieren, in maatschappelijke opvang, in sport en in nog veel meer dingen. We hebben ook aandacht

voor communicatie. De maatregelen duren lang en vragen veel van iedereen. De inzet van velen is daarbij essentieel. Zo zijn huisartsen een laagdrempelige toegang dichtbij huis voor problemen op meerdere terreinen: denk aan opvoeden, opgroeien, gezondheid, relaties maar ook wonen en inkomen. Dergelijke problemen en soms een stapeling ervan leiden vaak tot fysieke en psychosociale klachten, waarvoor patiënten meer nodig hebben dan alleen medische zorg en advies. Als vertrouwens-

persoon voor hun patiënten zijn huisartsen de ogen en oren van de wijk. Ook worden de huisartsen nu, in coronatijd, actief betrokken bij de voorlichting en preventie. Zij helpen actief mee in de wijken om mensen die niet goed de Nederlandse taal beheersen en/of niet kunnen lezen te informeren over de regels en uit te leggen waar er getest kan worden. Ook wordt een aantal huisartsen actief ingezet tijdens de Haagse campagne als een herkenbaar beeld.

Samenwerking met huisartsen biedt dan ook volop kansen om problemen vroeg te signaleren, vragen te verhelderen en effectiever door te verwijzen naar activiteiten en voorzieningen

buiten de zorg en jeugdhulp. Huisartsen worden hierin steeds vaker ondersteund door praktijkondersteuners, voor ouderen en voor jeugd. De pilot POH-Jeugd GGZ in Leidschenveen en op Scheveningen is hier een goed voorbeeld van. Met de POH-JGGZ wordt de huisartsenpraktijk beter verbonden met het preventieve veld en ondersteuning die vanuit de gemeente al beschikbaar is (JMO).

Met al deze acties zetten we een extra stap die onze inwoners van de gemeente mogen verwachten. We houden die aanpak vol zolang we kunnen, waarbij we natuurlijk ook kijken naar het Rijk voor financiële steun.

3.5 Met dit herstelplan zetten we een extra stap voorwaarts

Het doel van dit herstelplan is om interventies te presenteren die snel uitvoerbaar zijn en waarvan we verwachten dat ze de belangrijkste negatieve effecten van de coronacrisis adresseren. Kijkend naar de maatschappelijke impactanalyse zijn de drie pijlers waar dit herstelplan zich op richt:

- 1 Een sterke en weerbare economie, waarin zoveel mogelijk werk wordt gegenereerd, met een aantrekkelijk vestigingsklimaat, meegaat met digitalisering en verduurzaming;
- 2 Toeleiding naar werk, om- en bijscholing en participatie: wie niet werkt of op school zit, doet ervaring op en levert een bijdrage;
- 3 Het bevorderen van sociale samenhang en verbinding, en het tegengaan van tegenstellingen.

We willen voorkomen dat meer mensen instromen in de bijstand of in dure zorgarrangementen. Dat voorkomen is in eerste instantie belangrijk voor de mensen zelf, maar ook om later nog veel hogere kosten te vermijden. Daarom zetten we in op herstel en groei, en op het scheppen van de voorwaarden zodat andere partijen verder kunnen bouwen. Experts zeggen dat in de komende jaren een pandemie vaker de kop op kan steken. De inzet die we nu plegen is er ook op gericht om hier steeds beter op in

te kunnen spelen en meer 'pandemie-proof' te worden.

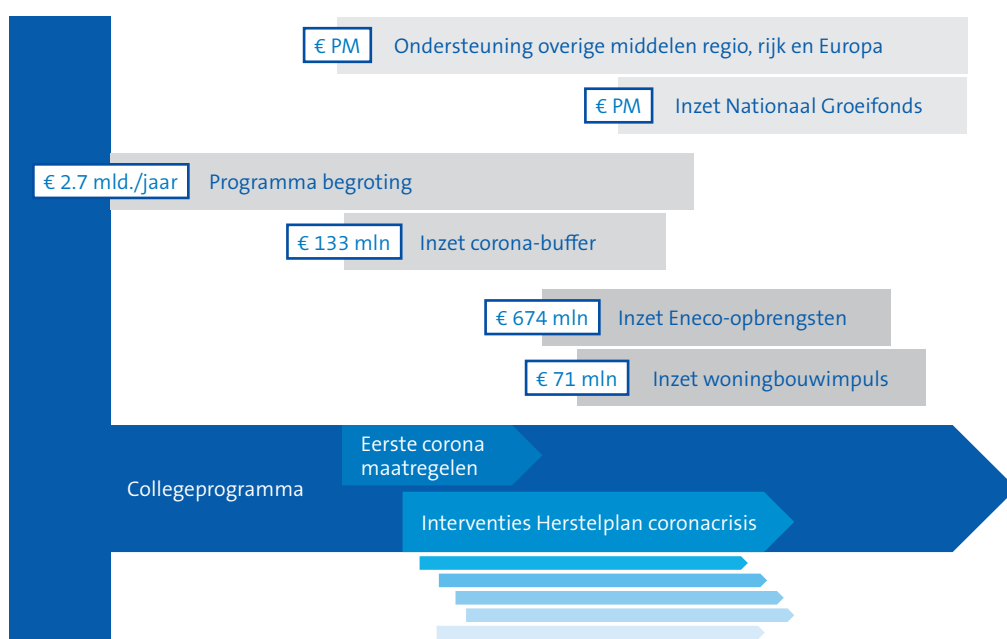
We hebben extra aandacht voor de jeugd en de jongvolwassenen. We werken daarom met veel maatregelen aan de stages, werk, studieplekken en perspectief. Denk daarbij aan toegankelijke hulp voor jongeren die zich angstig, eenzaam en psychisch ongezond voelen door corona. En we zorgen, samen met jongerenambassadeurs, jeugdwerkers, jeugdraad, scholen en influencers voor specifieke programma's, gericht op lastig te bereiken jongeren.

Het herstelplan is de extra stap die bovenop de bestaande plannen en ingezette ontwikkelingen extra kracht geeft aan sociaal en economisch herstel. Met dit herstelplan hebben we niet de pretentie alle negatieve effecten te verhelpen. De crisis zal flinke impact hebben op onze stad en op velen die er wonen en/of werken. Het is het niet de rol van de gemeente om op alle effecten te reageren. We laten de verantwoordelijkheden waar ze horen en

roepen iedereen op om mee te doen en, waar het kan, verantwoordelijkheid te nemen. We zien gelukkig veel 'eigen kracht' bij bewoners, verenigingen en organisaties. Die kracht willen we juist stimuleren, niet institutionaliseren of bureaucratiseren.

Al kunnen we niet alle negatieve gevolgen van de crisis bestrijden, we hebben in dit herstelplan wel een hoog ambitieniveau. We hebben

onze partners hierbij nodig en zoeken allianties op. Samen met Haagse bedrijven, Haagse organisaties en inwoners. Samen met de regio, het rijk en Europa. Omdat we denken dat maatregelen op die manier meer effect hebben. Omdat we denken dat we op die manier meer middelen kunnen mobiliseren. En omdat we denken dat we op die manier tot betere uitvoering komen. Kortom, omdat we samen sterker uit de crisis komen.



Figuur 1 - Het Herstelplan in perspectief

4 Interventies voor herstel

4.1 We zijn al begonnen met een aantal gerichte en directe maatregelen



Vanaf maart 2020 heeft de gemeente diverse acties ingezet. De gemeente kan namelijk, binnen de mogelijkheden, ook een belangrijke rol spelen bij het ontzien van ondernemers die geconfronteerd worden met de coronacrisis, bijvoorbeeld omdat de gemeente verhuurder is, lokale belastingen int, subsidiegever en opdrachtgever is. Dit is aanvullend op de maatregelen die het rijk heeft genomen of nog zal nemen. Basishouding daarbij is dat de gemeente maatwerk levert waar dat nodig, juridisch mogelijk, financieel en maatschappelijk verantwoord, redelijk en proportioneel is.

Lokaal steunpakket MKB

We hebben de informatievoorziening voor ondernemers drastisch uitgebreid. Het Ondernemersportaal vervult een spilfunctie op het gebied van voorlichting en dienstverlening. De noodzaak daarvan heeft zich bewezen omdat veel bedrijven hun eigen problematiek hebben en we dus hier gericht op willen inspelen. Bovendien leiden de steeds wijzigende, en lastig interpreteerbare, regels tot vele vragen die noodzakten tot verhelderende antwoorden. Oftewel: veel maatwerk.

Ook heeft de gemeente diverse maatregelen genomen ter verlichting van de liquiditeitsdruk, zoals mogelijkheden tot uitstel van betaling van belasting, opschorten van huur en het verlagen van de invorderingsrente van 4% naar 0,01%.

Zorgaanbieders, stichtingen en instellingen

Aanbieders met wie de gemeente Den Haag een contract heeft zijn doorbetaald, waarbij de gemeente toestemming heeft gegeven om af te wijken van de gecontracteerde prestatieafspraken. Nadien zijn maatwerkafspraken gemaakt

over de wijze waarop de werkzaamheden tijdens de corona-maatregelen het beste in een aangepaste vorm kunnen plaatsvinden, binnen de bestaande financiële afspraken.

Tozo en bedrijfskredieten

De gemeente verzorgt uitvoering van de Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandige ondernemers (Tozo) en verstrekt in het kader van de corona-steun bedrijfskredieten. Voor Tozo1 zijn uiteindelijk bijna 17.000 aanvragen verwerkt; voor Tozo2 zijn inmiddels meer dan 6.500 aanvragen gedaan. Er zijn meer dan 4.300 aanvragen voor een bedrijfskrediet ontvangen en er is inmiddels circa € 30 miljoen aan kredieten verstrekt. Met de aan Tozo1 en Tozo2 uitgekeerde uitkeringen hebben we daarmee tot nu toe meer dan € 95 miljoen aan ondersteuning gegeven aan Haagse ondernemers. Vanaf 1 oktober 2020 is de verlengde regeling (Tozo3) van kracht. Inmiddels zijn 1.500 aanvragen in bewerking. Dit steunpakket, zonder vermogenstoets, loopt tot 1 april 2021. Vanaf 1 april tot 1 juli 2021 bevat het steunpakket een vermogenstoets.

Extra subsidie culturele instellingen

De gemeente Den Haag heeft een herstellfonds (met een plafond van € 6 mln.) in het leven geroepen, bedoeld voor de herstart van de Haagse culturele instellingen, binnen de geldende regels tegen verspreiding van het coronavirus. Ook heeft de gemeente cofinancieringsmiddelen (zogenaamde 'matchingsgelden') beschikbaar gesteld voor Haagse cultuurinstellingen die een beroep hebben gedaan op een landelijk cultureel steunpakket.

Steunmaatregelen gemeentelijk vastgoed

De gemeente verhuurt eigen vastgoed aan instellingen, bedrijven en verenigingen die daarvoor een marktconforme huur betalen. Voor een deel van de huurdersgroepen zijn al separate, branche-specifieke maatregelen getroffen (te weten: panden van kinderdagverblijven en cultuur- en welzijnsinstellingen). Voor een andere groep huurders vindt het

college, in haar hoedanigheid als verhuurder, het noodzakelijk een nader steunpakket vast te stellen. Het betreft:

- *Horeca en winkel (retail)*

In lijn met het landelijk afgesloten retail-akkoord tussen belangenorganisaties: een huurkorting te vertrekken in 2020 van maximaal 100% over de maanden april en mei en 50% over de maand juni aan huurders van gemeentelijk vastgoed met de functie horeca/winkel (retail).

- *Amateursportorganisaties van de gemeentelijke sportaccommodaties*

In september heeft het college het besluit genomen tot kwijtschelding van de volledige huurlasten van amateursportorganisaties voor gemeentelijke sportaccommodaties, voor de maanden maart, april en mei 2020. We willen ook de huur van de gemeentelijke sportaccommodaties van de periode juni t/m augustus 2020 kwijt te schelden.

- *Ongeorganiseerde sport*

In Den Haag bestaan veel verschillende (recreatie)groepen die samen sporten in de gemeentelijke sportaccommodaties, bijvoorbeeld vriendengroepen die voetballen of buurtbewoners die badmintonnen. Deze huurders zijn belangrijk voor het sociale onderlinge contact en voor bevordering van de gezondheid. Het betreft 234 groepen die geen gebruik kunnen maken van de regeling 'Tegemoetkoming Verhuurders Sportaccommodaties COVID-19 (TVS)'. We willen voor hen de huursom van de gemeentelijke sportaccommodaties over de maanden maart t/m mei 2020 kwijtschelden.

- *Onderhuur cultuur en welzijn*

De gemeente kent een groot aantal gesubsidieerde instellingen voor kunst en cultuur en

welzijn (wijkorganisaties). Deze instellingen krijgen vanuit de gemeente reguliere subsidie voor hun exploitatie waarin de component huur is opgenomen. Een huurkorting lijkt daarom op het eerste gezicht niet nodig. Evenwel geldt in deze sector dat sprake kan zijn van onderverhuur aan horeca waarop uiteraard ook de landelijke regelingen zoals sluitingen van toepassing zijn. Waardoor deze onderverhuurders hun financiële verplichtingen richting de verhuurder (de culturele instelling) niet na kunnen komen. Dit werkt daarmee indirect door naar de financiële positie van de culturele instelling. Daarom is het nodig om hier eenzelfde lijn toe te passen als bij directe verhuur horeca/winkel overeenkomstig het gedachtegoed van het volgen van het Retail akkoord.

- *Horeca in gemeentelijke zwembaden en sporthallen*

In verband met het vrijwel ontbreken van omzet willen we een huurkorting in 2020 verstrekken van 66,5% van de huursom over de periode maart-december 2020.

- *Haagse markt*

De Haagse markt is tussen eind maart en 1 juni 2020 verkleind en omgebouwd tot een tijdelijke Haagse Foodmarkt ('HFM'). Daardoor viel bij vrijwel alle ondernemers hun inkomstenbron uit de Haagse Markt weg over de maanden april en mei 2020. In juni 2020 is de Haagse Markt weer langzaam op gang gekomen en vanaf juli weer vrijwel volledig operationeel. We gaan in lijn met het kwijtschelden van de huur aan commerciële huurders van gemeentelijk vastgoed, de marktondernemers tegemoet komen over de maanden april en mei 2020, door de huur volledig kwijt te schelden, en over de maand juni voor de helft.

- *Strandpaviljoens*

Voor verhuur van het strand voor strandpaviljoens willen we dezelfde lijn te hanteren als voor de gemeentelijke vastgoedportefeuille. Dat houdt in dat we voor strandpaviljoens aansluiten bij het retail-akkoord; te weten een huurkorting in 2020 van 100% van de huur voor de maanden april en mei en 50% over de maand juni.

4.2 We doen in de komende twee jaar 7 extra interventies voor herstel

De stad en de inwoners laten kracht en veerkracht zien en werken op vele manieren heel hard om goed door deze crisis te komen. Dit college wil, juist samen met haar partners en inwoners, een extra stimulans geven aan herstel. Dit doen we met een samenhangend pakket van gerichte interventies om de stad en onze bewoners zo goed mogelijk door de coronacrisis te loodsen en verder te werken aan onze gezamenlijke ambities. Helaas kunnen we niet alles doen. Er zijn scherpe keuzes en focus nodig in het herstelplan.

Het moet gaan om interventies die:

- 1 een aanzienlijk probleem voor de stad adresseren of een kans kunnen verzilveren,
- 2 direct volgen uit de coronacrisis,
- 3 waarvan duidelijk is dat de interventie een serieuze impact en additionaliteit heeft/kan hebben (grote hefboomwerking),
- 4 en op de samenwerking met en draagvlak van onze partners in de stad kan rekenen.

Dat leidt tot het volgende overzicht van 7 extra interventies voor herstel:

1	Meedoen door werk, scholing en begeleiding
2	Ondernemersklimaat voor nu en voor later
3	Onderwijs en perspectief voor de jeugd
4	Bouwen en verduurzamen voor en door onze inwoners
5	Kwetsbare inwoners sociaal en vitaal
6	Impuls aan bezoekerseconomie en binnenstad
7	Voorkomen van problematische schulden

4.2.1 Meedoen door werk, scholing en begeleiding

Gewenst resultaat

Meedoen is essentieel voor individu en samenleving. Iedereen moet mee kunnen doen en levert een bijdrage. Ieder neemt daarin zijn verantwoordelijkheid. Je bent aan het werk, bezig met onderwijs, om- of bij scholing, of je participeert op een andere manier. Deze crisis raakt veel mensen in hun werksituatie. We gaan zoveel mogelijk voorkomen dat stads- en inwoners stilzitten en aan de zijlijn blijven *of komen* te staan en we maken een inhaalslag. Dit doen we door: (i) programma's en activiteiten waarmee we jeugdwerkloosheid nog harder te lijf gaan, (ii) het ondersteunen van broodnodige "werk-naar-werk"-programma's en (iii) initiatieven waarmee we geïsoleerde, kwetsbare groepen blijven proberen te betrekken in de Haagse maatschappij.

Aanpak

- We geven prioriteit aan begeleiding van werk naar werk, ook voor zelfstandigen en flexwerkers. We werken samen met partners als UWV aan **omscholing, bijscholing en begeleiding** naar sectoren waar voldoende werk is. We investeren in sociaal ondernemers met kansrijke initiatieven op dit gebied door het versnellen van het oprichten van een Social Impact Lab Den Haag. We versnellen ook de digitalisering van alle dienstver-

lening door de gemeente op dit gebied. We werken een nieuw regionaal Omscholings-/ Ontwikkelfonds uit (samen met werkgevers, O&O-fondsen, onderwijsinstellingen, arbeidsmarktregio's en UWV, en -nog op te richten- mobiliteitsteams) waar iedere werkende of werkzoekende een voucher kan aanvragen voor zijn persoonlijke ontwikkeling. Dit sluit aan op de regionale Human Capital Agenda en wordt uitgewerkt als propositie voor het Nationaal Groeifonds.

- We zorgen voor **duurzame werkkansen** voor inwoners die al langere tijd een beroep op de bijstand doen, waaronder mensen met een arbeidsbeperking. Door bijvoorbeeld een nauwe samenwerking met sociaal ondernemers, een sterkere samenwerking met bedrijven in kansrijke sectoren, en we verbreden regelingen zoals STIP of SROI. We versnellen het uitbreiden van publiek-private samenwerking en 500+ projecten om deze werkkansen te realiseren. Deze groep is in hun werk nu niet getroffen door corona, maar we willen voorkomen dat door de coronacrisis hun kansen nog kleiner en problemen nog groter worden.
- We zorgen ervoor dat nog meer mensen mee kunnen doen door met **een passender**

aanbod voor de participatiegroep te komen. We richten ons daarbij op acties dichtbij de leefwereld van mensen, met begeleiding en een plan op maat voor iedereen. Hierin staan maatschappelijke participatie, persoonlijke ontwikkeling en intrinsieke motivatie centraal. De gemeente heeft en benut hiervoor het brede Haagse aanbod voor maatschappelijke participatie, of dat nu het leren (van de taal) is, de ondersteuning van vrijwilligerswerk of de bestrijding van eenzaamheid. Dit aanbod is toegankelijk en dicht bij huis in de wijk te vinden. We gaan daarom de begeleiding van de participatiegroep in de wijk organiseren en de samenwerking in het sociaal domein versterken. We lopen met deze aanpak vooruit op de verwachte Rijksmiddelen die wij voor deze doelgroep vanaf medio volgend jaar verwachten. We zetten daarmee in op versnelling en verbreding van de aanpak.

- We gaan **jeugdwerkloosheid tegen** door de gemeentelijke inzet op te schalen en nieuwe projecten te doen. Denk hierbij aan vereenvoudigen van de gemeentelijke dienstverlening, samenwerking met partners in de wijk versterken, creëren van werk, leerwerkplek-

ken, ontwikkelmogelijkheden en stages, en support voor studenten in het mbo en hbo die na diplomering hun eerste entree op de arbeidsmarkt maken.

- Vanuit onze werkgeversrol kunnen we als gemeente niet achterblijven. Bovenop het bestaande pakket zorgen we in onze eigen organisatie voor **80 extra werkervaringsplekken en 80 extra stageplekken** en/of van werk naar werk trajecten en een goede begeleiding van de mensen die deze plekken invullen. Ook hier geldt de uitdaging om dit juist in te zetten voor de groepen die dit het hardst nodig hebben.

De in 2019 en 2020 gerealiseerde Sectordeals en Werkakkoorden zijn een uitstekende basis en worden verder uitgebouwd. De samenwerking met partners als VNO-NCW, Glastuinbouw Westland, TNL, Zorgscala en ZorgZijn Werkt zal verder worden uitgebouwd om werkkansen te creëren voor mensen die (nu) een beroep (gaan) doen op de bijstand. We werken verder samen met Social Club Den Haag, AWWN, UWV, ROCs, hbo's, sociaal ondernemers en projectontwikkelaars.

4.2.2 Ondernemersklimaat voor nu en voor later

Gewenst resultaat

De coronacrisis stelt ondernemers voor nieuwe uitdagingen. Hun businessmodellen moeten worden aangepast om mee te gaan met de nieuwe maatregelen en mogelijkheden. Hun diensten en verkoopkanalen worden gedigitaliseerd. Werknemers moeten worden ondersteund bij het thuiswerken en personeel moet worden omgeschoold of juist extra worden aangetrokken. Ondernemers hebben vragen over de corona-maatregelen en de mogelijkheden. Voor nieuwe ondernemers biedt de crisis kansen en zij willen in deze tijd een bedrijf starten. We willen ook in komende jaren het ondernemingsklimaat met zoveel mogelijk

partners optimaliseren, onze ondernemers helpen, zodat zij blijven doen waar ze het beste in zijn: ondernemen. Daarmee gaan we op korte termijn baanverlies en faillissementen tegen.

Op hetzelfde momentwerken we aan de stadseconomie van de toekomst en bouwen we op de langere termijn aan een sterkere en meer crisisbestendige basis. We gaan in de periode 2020-2022 onze economie weerbaarder en bestendiger voor de volgende crisis maken door verbreding, kennisontwikkeling, onderzoek, ontwikkeling en innovatie. Hierdoor kunnen onze bedrijven meer meeprofiteren van ontwikkelingen als verduurzaming en digitalisering.

De inzet is om de middelen van het herstelplan aan te vullen met bijdragen vanuit onder andere het Nationaal Groeifonds, middelen van ministeries, Europese fondsen zoals de Recovery Resilience Facility, Kansen voor West en de provincie (Human Capital Agenda).

Aanpak

We gaan de ondernemers van nu ondersteunen. Dit doen we langs de volgende drie lijnen:

- a We versterken onze dienstverlening aan alle ondernemers, ZZP'ers, Mkb'ers en familiebedrijven via het Ondernemersportaal, Haags Retailpunt en bedrijfscontactfunctionarissen in kwetsbare wijken. De bestaande aanpak wordt opgeschaald en uitgebreid, zodat ondernemers ook terecht kunnen met vragen over (internationaal) ondernemen en nieuwe bedrijfsmodellen, stimuleren van digitalisering, vestigingslocatievragen verbinden met leegstand, investeren in sociale ondernemers met vernieuwende ideeën, ondersteuning bij vraagstukken rondom omscholing van personeel en aanbieden van coaching voor startende ondernemers in Den Haag-Zuidwest.
- b Daarnaast willen we de economische structuur versneld verbreden door andere sectoren gericht te versterken, met name maak, zorg en gezondheid en bouw. Juist nu er minder banen zijn binnen het toerisme is het noodzakelijk voor een robuuste, stedelijke economie om meer te bieden te hebben. Een voorbeeld hiervan is de ontwikkeling van een nieuw stimuleringsprogramma voor de maakindustrie met extra aandacht voor Zuidwest, Ypenburg en de Binckhorst. Niet alleen gaat het daarbij om het steunen van initiatieven, maar ook om het op orde hebben van de randvoorwaarden voor economische activiteiten, zoals goede werklocaties en het aan elkaar verbinden van alle relevante partijen uit de stad en de regio. Bedrijvigheid en werkgelegenheid in zorg en gezondheid (o.a. in Zuidwest) wordt gesti-

muleerd door een nieuw zorginnovatieprogramma, met o.a. extra bedrijfsruimte voor nieuwe en groeiende bedrijven, financiering en innovatie voor zorgondernemers en het helpen van werkzoekenden bij een baan in de zorg.

- c Tenslotte, vernieuwing van de economie was al een belangrijk doel in de economische visie, maar in tijden van economische crisis is het investeren in de economie van de toekomst van nog groter belang voor behoud en groei van werkgelegenheid. We willen de vernieuwing helpen door kennis, technologie en innovatie te stimuleren. Daarbij is een belangrijke rol weggelegd voor onze innovatiecentra en ondersteuners, zoals YES!Delft en alle bedrijvigheid rond IT/tech en security. In die centra zitten veelbelovende, maar ook heel jonge bedrijven met niet altijd evenveel uithoudingsvermogen om een crisis te overleven. De landelijke ondersteuningsregelingen helpen financieel. Wij willen kijken hoe we, waar nodig, de bedrijven kunnen verbinden aan maatschappelijke uitdagingen en vraagstukken.

Waar mogelijk schakelen we hierbij Haagse ondernemers in om mede-ondernemers te ondersteunen. We werken daarnaast samen met partners in het veld, waaronder MKB Den Haag, VNO NCW, Horeca NL, Economic Board The Hague, Social Club Den Haag en vele andere partijen. De afspraak met de partijen in deze alliantie is dat zij meer dan voorheen bij de uitvoering van de projecten gebruikmaken van Hagenaars. Daarnaast investeren deze partijen in de uitvoering van de projecten.

Verder worden er nieuwe allianties gevormd of sluiten we aan bij reeds bestaande allianties, zoals de Nederlandse AI Coalitie, de regionale Groeiagenda en het provinciaal Human Capital Akkoord. Gemeenten, innovatieve Mkb'ers en het grootbedrijf, kennisinstellingen, ministeries, provincie en vele andere partijen zijn hier partner bij.

4.2.3 Onderwijs en perspectief voor de jeugd

Gewenst resultaat

Het Rijk heeft extra middelen beschikbaar gesteld voor inhaal- en ondersteuningsprogramma's om onderwijsachterstanden en studievertraging zoveel mogelijk te voorkomen. Den Haag heeft een belangrijke rol om een integrale en robuuste aanpak te bevorderen en ervoor te zorgen dat ook leerlingen die het meest baat hebben bij de programma's in beeld zijn. Denk daarbij aan extra ondersteuning in de klas, meer extra (inhaal)lessen via verlengde leertijd en vakantiescholen, huiswerkfaciliteiten en -begeleiding, een device en toegang tot internet voor iedere leerling (gericht op kinderen uit een gezin met een Ooi-evaarspas) en goede toegankelijkheid van voor- en vroegschoolse voorzieningen. Daarnaast willen we Haagse jongeren perspectief bieden onder andere door stageplekken en (om) scholingsmogelijkheden aan te bieden, creëren we meer plekken in de stad voor zelfstudie en zorgen we voor aantrekkelijke activiteiten voor jongeren om de herfst en de winter door te komen.

Aanpak

- Het ministerie van OCW heeft speciaal voor de onderwijsachterstanden een subsidieregeling in het leven geroepen voor kinderopvang en alle onderwijssectoren. Scholen en instellingen kunnen subsidie aanvragen om leerlingen en studenten **extra ondersteuning bij leer- en ontwikkelachterstanden of studievertraging** te bieden. Het gaat specifiek om achterstanden die zijn veroorzaakt door de gevolgen van de coronacrisis. Ongeveer 75% van de scholen in Den Haag heeft een aanvraag gedaan in de eerste ronde voor extra leertijd/zomerscholen. Er volgen nog twee aanvraagrondes, scholen zijn nu bezig om hier invulling aan te geven. Ook wordt er een groter beroep gedaan op de gemeentelijke middelen voor het organiseren van zomer- en weekendscholen in 2021. Vooralsnog kan hierin worden

voorzien, dus waar nodig en mogelijk worden scholen ondersteund (voor andere noodzakelijke extra inzet is nog geen financiële dekking, zie ook de collegebrief "Inzet Taskforce Continuïteit Opvang en Onderwijs regio Haaglanden"). Extra inzet vanuit het programma Onderwijs is een verbreding van staand beleid om zomer- en vakantiescholen aan te bieden voor met name kinderen uit een achterstandssituatie.

- Om leerkrachten te ontlasten en tegelijk leerlingen met een (dreigende) achterstand tijdens de (online) lessen extra begeleiding te bieden, rollen we samen met het Open Leerplein van de Universiteit Leiden de **pilot StudentvoorEducatie** verder uit. Dit is een nieuwe activiteit. Wo- en hbo-studenten kunnen daarbij tegen een kleine vergoeding, en in samenwerking met de leerkracht, leerlingen online of in de klas helpen. Scholen zijn hier enthousiast over.
- Behalve het oplossen van onderwijsachterstanden, heeft onderwijs ook bewezen dat er tijdens de corona-periode grote behoefte is aan sociale contacten, sociale activiteiten, sport en vergelijkbare activiteiten, met name bij middelbare scholieren. Samen met bibliotheken, buurthuizen en welzijnsinstellingen organiseren we **buitenschoolse activiteiten in combinatie met huiswerkbegeleiding** voor kinderen uit de wijk, maar in het bijzonder voor kinderen met een achterstand (maatwerk per wijk/per kind). Naast extra taal- en rekenlessen is er ook aandacht voor cultuureducatie en voor sportieve en sociale activiteiten. Dit is een vernieuwing en een verbreding van de bestaande buurthuis activiteiten.
- Daarnaast zijn het beschikken over internet, een laptop, studeerruimte en studiebegeleiding voorwaarden om mee te komen met

het onlineonderwijs. Voor kinderen in een achterstandsituatie is dat vaak een probleem. Omdat scholen al doen wat in hun vermogen ligt met extra leertijd en zomer- en weekendscholen, kijken we samen met de Stichting Leergeld, bibliotheken en buurthuizen hoe kinderen die thuis geen **faciliteiten en begeleiding** hebben, alsnog gebruik kunnen maken van een device, internet en huiswerkfaciliteiten, zodat ze daarmee de achterstand kunnen inlopen of dit zelfs kunnen voorkomen. Dit is een verbreding en een versnelling van het beleid om te voorkomen dat kinderen verder achterop raken.

- Nu er een tekort aan **stage- en leerwerkplekken** ontstaat in vmbo, mbo en hbo, continueren we in nauw overleg met de schoolbesturen de samenwerking met werkgevers in die sectoren waar de tekorten knellen (zorg & welzijn, bouw & techniek, veiligheid, horeca & hospitality) om het aantal alternatieven voor stageplaatsen en leerwerkplekken te vergroten. Een voorbeeld van zo'n alternatief is 'een kijk in de praktijk' die nu speciaal voor het vmbo wordt geregeld nu het organiseren van stages lastig is. Voor grote bouwprojecten (infrastructuur, vastgoed, mobiliteit, verduurzaming) die voor 2021-2022 staan gepland, geldt in ieder geval dat er stageplaatsen moeten komen. Ter illustratie: ROC Mondriaan heeft ca. 22.000 studenten in het mbo en deze studenten lopen elk schooljaar tien weken stage. Op dit moment bedraagt het tekort aan stageplaatsen tussen de 500 en 600. Voor de bouwprojecten uit interventie 4.2.4 maken we afspraken met ontwikkelaars over het creëren van stage- en leerwerkplekken, van universitair niveau (ontwerp) tot mbo (uitvoering). Als gemeente hebben we een voorbeeldrol. Deze interventie beoogt, naast een vernieuwing met alternatieve stageplekken, een versnelling aan te brengen in het wegwerken van de tekorten die zijn ontstaan op stageplaatsen.
- We zoeken naar beschikbare ruimte voor **zelfstudieplekken**, bijvoorbeeld in congresslocaties of culturele instellingen die nu deels niet kunnen worden gebruikt. Veel studenten hebben geen rustige thuisomgeving. Uit onderzoek van vorig jaar bleek dat er al niet voldoende zelfstudieplekken waren. Momenteel is er nog meer behoefte aan zelfstudieplekken, mogelijk ook voor leerlingen in het voortgezet onderwijs. Voldoende aanbod van zelfstudieplekken draagt bij aan kansengelijkheid. De samenwerking met andere instellingen is daarbij nieuw.
- In samenwerking met onze welzijnspartners richten we een stedelijk mobiel expertteam voor **kwetsbare jongeren** in, waarmee we honderden Haagse jongeren in beeld houden en aan perspectief helpen, in afstemming en samenwerking met de SPA's. Waar dat kan zetten we jongeren in (via stages of leerwerkplekken) om andere jongeren te bereiken en aan te spreken.
- Voor veel jongeren in de stad zijn het zware tijden. Zo is school anders dan normaal, vallen bijbaantjes weg, kunnen jongeren niet meer uitgaan en is de sportbeleving anders geworden door het wegvallen van de amateurcompetitie. Dit zal nog een hele tijd zo blijven. We werken daarom met veel maatregelen aan de stages, werk, studieplekken aan perspectief. Maar daarnaast maken we ons ook zorgen. Jongeren zetten zich af tegen volwassenen om hun eigen identiteit en plek in de maatschappij te ontdekken. En maken soms (impulsieve) keuzes waarvan zij de gevolgen nog niet goed kunnen overzien. Dat hoort bij de jeugd. In tijden van Corona komt ook dat in een ander daglicht te staan. We hebben veel contact met jongeren, onder andere via het Jongerenstadslab. We willen in verbinding blijven en contact houden. We zien mooie initiatieven zoals Niet Hangen Maar Helpen. We willen er ook vroeg bij zijn waar er zorgen zijn. We zien in onze stad namelijk ook de gevolgen van

groepen jongeren die, toch samenscholen, vernielingen aanrichten en ongeregelde heden veroorzaken. Er is een toegenomen risico op isolement, spanningen in de stad, overlast en criminaliteit. We moeten dat voorkomen. Dat vergt dat we jongeren erbij houden en in de wijk samen werken om kansen te creëren voor jongeren om positief aan de slag te kunnen (blijven). We hebben extra oog voor jongeren in gespannen thuissituaties en voor risico's die juist in deze tijd ontstaan. We zorgen voor toegankelijke hulp voor jongeren die zich angstig, eenzaam en psychisch ongezond voelen door Corona.

- o We zetten in op **vroegsignalering** en zorgen dat we snel kunnen handelen wanneer jongeren dreigen te ontsporen. Daarvoor zetten we extra jeugdwerk en sociaal werk in. We doen dat daar waar het risico het grootst is, de wijken met de meest manifeste problematiek. We willen werken aan een perspectief, zeker ook voor deze jongeren, daarom werken we ook samen met jongerenambassadeurs,

jeugdwerkers, jeugdraad, scholen en influencers.

- o Met **specifieke programma's**, gericht op lastig te bereiken jongeren, voorkomen we isolement, baldadigheid of ergere vormen van overlast. We zetten extra in op innovatieve manieren om in coronatijd activiteiten voor de doelgroepen te organiseren en gebruik te maken van de energie die er is. Met dit aanbod willen we dat er aantrekkelijke activiteiten komen voor jongeren tussen de 16-27 jaar in deze winter. Jongeren worden uitgenodigd met jongerenwerkers en -ambassadeurs hier invulling aan te geven verspreid over meerdere stadsdelen. En we nodigen in het bijzonder ook (horeca-)ondernemers, de creatieve- en evenementenbranche en sociaal ondernemers uit om samen met jongeren een passend aanbod te verzorgen. Sectoren immers, die het zelf nu ook zwaar hebben, maar goed weten welke behoeften er onder jongeren leven. Hiertoe maken we een subsidieregeling.

4.2.4 Bouwen en verduurzamen voor en door onze inwoners

Gewenst resultaat

We laten ons niet vertragen door corona. We bouwen door met onze partners en zorgen dat we in de periode 2021-2023 het aandeel Hagenaars dat werkt in Haagse bouwprojecten fors vergroten en dat we extra stageplaatsen creëren.

We gaan de komende jaren fors inzetten op het verduurzamen van de stad. Hiermee zijn we natuurlijk al druk bezig. Maar we willen dit intensiveren met hulp van marktpartijen en extra externe capaciteit. Daarmee besparen we energieverbruik, creëren we meer werkgelegenheid voor Hagenaars en investeren we in de woningkwaliteit en het wooncomfort. We beginnen in de wijken waar de toekomstige energievoorziening bekend is en waar gelijksoortige woningen

geclusterd kunnen worden aangepakt.

Aanpak

Alle betrokken partijen in de stad voelen urgentie om woningen te bouwen, werkplekken te creëren, duurzame mobiliteit mogelijk te maken en maatschappelijke voorzieningen toe te voegen. Voor de stad en onze partners is het belangrijk dat projecten niet stilvallen, maar dat we zekerstellen dat we doorbouwen. En voor de werkgelegenheid in de stad is het ook belangrijk dat die projecten gemaakt worden met Haagse handen en hersenen.

- We hebben met enkele bouwers en ontwikkelaars die verantwoordelijk zijn voor de lopende projecten het gesprek geopend over een **Haagse bouwalliantie**. Daarbij gaat het

om projecten als CID/Binckhorst, Zuidwest en andere ontwikkelingen, maar ook om de mobiliteitsinvesteringen in de stad. In die alliantie onderzoeken we de mogelijkheid om twee vliegen in een klap te vangen. Dus enerzijds de afspraak dat de gemeente van haar kant zorgt dat ze (i) de projecten integraal oppakt en sectoraal denken voorkomt, (ii) zorgt voor snelheid en (iii) zorgt voor zo direct mogelijke betrokkenheid van beslissers. En anderzijds de afspraak dat de aannemers en ontwikkelaars in de Haagse bouwalliantie bij de uitvoering van Haagse projecten (veel) meer dan voorheen gebruik maken van het Haagse MKB en de inwoners van onze regio. En dat er afspraken worden gemaakt over het creëren van stage- en leerwerkplekken, van universitair niveau (ontwerp) tot mbo (uitvoering).

- Om dat mogelijk te maken investeren we als Haagse bouwalliantie in het maken van een **geschikte 'pool'** die kan werken in de projecten. Om de 'pool' tot stand te brengen en te begeleiden werken we samen met uitzendbureaus en met werkgevers. Met hen zorgen we er ook voor dat deze groep mensen beschikt over de juiste vaardigheden en opleiding.
- Met de woningcorporaties die lid zijn van deze alliantie onderzoeken we ook de mogelijkheid om, in de pijplijn van projecten, deelprojecten te maken die we met een aanpak kunnen vormgeven waarbij de doelgroep mee ontwerpt, mee ontwikkelt en meebouwt en/of renoveert.

We zijn in gesprek met bouwers en ontwikkelaars over wat zij nodig hebben. Zij vragen in ieder geval om directe toeleiding naar een groep van personeel dat ook in het werk begeleid wordt en integraliteit, snelheid, duidelijkheid en besliskracht van de gemeente.

Ook met de inzet op verduurzaming willen zoveel mogelijk in de komende tijd de voordelen

kunnen benutten. Binnen de aantallen van het coalitieakkoord worden zoveel mogelijk woningen geïsoleerd en voorbereid op de komst van een schone warmtebron zoals een warmtenet of individuele warmtepomp. Dit gaat om no-regret maatregelen die, naast de specifieke wensen van de eigenaren en bewoners, altijd nuttig zijn. Maatregelen gericht op de leefomgeving (klimaatbestendigheid, lucht/bodem/geluid), duurzame vormen van mobiliteit (schoon en delen) en hergebruik van grondstoffen worden hierin betrokken. Onderstaande aanpak is daarvoor ontwikkeld en zetten we nu op meer plekken tegelijk en meer grootschalig in. Daarmee is het een verbreding van de geplande inzet.

- We maken gebruik van de energieplannen die nu opgesteld worden en zetten veel extra externe capaciteit in. Begin 2021 start in de betreffende wijken een intensieve isolatiecampagne. Circa 10.000 woningen en andere gebouwen zoals scholen krijgen komende twee jaar een **aanbod om te verduurzamen**. Zichtbare voortgang in de wijk is een belangrijk aspect van de campagne. In de campagne worden de bewoners en Haagse bedrijven betrokken. Naast de bestaande subsidieregelingen biedt de gemeente straataanpakken aan om collectief in te kopen en uit te voeren. Ook kan de gemeente onrendabele toppen afdekken om de aanbiedingen aantrekkelijker te maken.
- Nog in 2020 worden 100 VvE's benaderd voor het opstellen van een Meerjaren Duurzaam Onderhoudsplan. De te treffen maatregelen van die VvE's worden naast elkaar gelegd om **collectief inkopen** mogelijk te maken. De collectiviteit trekt ook maatregelen over de streep die later gepland stonden. Voor deze werkzaamheden wordt gekeken naar Haagse bedrijven. De gemeente biedt procesbegeleiding, financieringsconstructies en kan met subsidie waar nodig het laatste financiële zetje geven om tot uitvoering over te gaan. De eerste resultaten zullen in de tweede helft 2021 zichtbaar worden.

- Tegelijk wordt met de **woningcorporaties** onderzocht welke maatregelen al gepland staan, welke versneld kunnen worden en wat daarvoor nodig is. Om ze over de streep te trekken kan de gemeente financieel helpen met vervroegd afschrijven maar bijvoorbeeld ook in menskracht bijschakelen. Afhankelijk van wat al gepland staat, worden in 2021 de eerste resultaten zichtbaar.
- Het vastgoed dat in bezit is van de gemeente Den Haag verduurzamen wij in 2021 aan de hand van een lijst geselecteerde panden. We kijken hierbij vooral naar de panden die veel energie verspillen, en waar onderhoudswerkzaamheden op het programma staan. Per pand wordt bekeken of samenwerking met de buurt een optie is.
- Ook geven we een impuls aan **renovatie en het toekomstbestendig maken van sportaccommodaties**. Dit gebeurt nu al, via de ‘Investeringssubsidie Accommodaties Sportverenigingen’ (IAS) en inzet van Eneco-middelen, maar dat is niet toereikend om alle sportaccommodaties ook te verbeteren. We willen versnellen én verbeteren. Sportverenigingen krijgen de boekhouding vanwege corona moeilijk rond en kunnen amper reserves opzijzetten voor het nodige werk aan hun accommodaties. Een toekomstbestendige infrastructuur is van groot belang voor continuïteit van de sport, en ook voor de maatschappelijke rol die verenigingen willen spelen. Bovendien: elk jaar dat we wachten is elk jaar geld weggegooid. Deze werkzaamheden kunnen door lokale bedrijven, ondersteund door MBO-studenten in de vorm van stage- en leerwerktrajecten, worden uitgevoerd.

We doen dit met Woningcorporaties, vve's, particuliere eigenaren, aannemers, ontwikkelaars en Stedin.

4.2.5 Kwetsbare inwoners sociaal en vitaal

Gewenst resultaat

Corona vermindert de sociale interactie. Met name in de wijken waar de ruimtes en sociale activiteiten al onder druk staan, leidt dit tot verder isolement en toenemende kwetsbaarheid. Zolang de coronamaatregelen gelden, zetten we extra stappen voor kwetsbare inwoners, van jong tot oud. Sociale samenhang is een voorwaarde voor herstel. Door alle lagen van de bevolking heen. We zorgen dat we goed in contact zijn met hen die dat nodig hebben en zorgen dat de Hagenaars elkaar kunnen blijven ontmoeten en helpen. Zo investeren we in welzijn en voorkomen we opstapeling van latere maatschappelijke kosten. Voor de periode na corona zorgen we voor meer (woning)bouwprojecten. Gericht op kwetsbare doelgroepen, zoals dak- en thuislozen en cliënten die lang vastzitten in niet passende zorg- of opvangvoorzieningen, maar waarvoor geen woning beschikbaar is.

Recent onderzoek toont aan dat de sport- en beweegdeelname in Nederland, over de hele linie, lijdt onder de coronacrisis. De sportdeelname in vooral stadsdeelcentra Centrum, Escamp en Laak blijft achter. In Escamp en Laak wordt minder georganiseerde sport en beweging beoefend. Uit sportonderzoek specifiek voor Den Haag blijkt dat veel beweegwinst te behalen valt bij de volwassen beroepsbevolking.

Daarom organiseren we extra streetsport-activiteiten voor jongeren én volwassenen, vooral in wijken waar veel kwetsbare mensen wonen. Mensen die nu te weinig bewegen stimuleren we zo om (samen) meer te sporten en bewegen. Deze activiteiten worden met daartoe geselecteerde sportverenigingen ingezet en opgezet, met als doel om deelnemers toe te leiden naar sport in verenigingsverband. Ook

bieden we jongeren hiermee plezier en brengen we structuur terug in hun dagindeling.

Aanpak

Veel mensen zijn bereid elkaar te helpen. Welzijnsorganisaties, bewoners en ondernemers werken samen aan wijken waar iedereen zich thuis voelt en mee kan doen. Samen versterken zij sociale netwerken, bieden ruimte voor eigen initiatief, brengen mensen bij elkaar en helpen waar nodig vrijwilligers zich te organiseren. Daarnaast zien we in Den Haag als gevolg van Corona veel spontane vrijwillige energie ontstaan die zeer waardevol is. Veel mensen willen iets voor een ander doen in deze crisistijd. Veel van deze initiatieven redden zichzelf zonder hulp van de overheid.

We gaan deze positieve kracht benutten en actief contact leggen met kwetsbaren in de Haagse samenleving. In samenwerking met cliëntenraden, vrijwilligersorganisaties, bewonersorganisaties en welzijnsorganisaties komen we tot de volgende acties:

- We geven een **impuls aan bewonersinitiatieven** gericht op ontmoeten en verbinden in de wijken, door een verhoging van het Leefbaarheids- en Bewonersparticipatiebudget. Veel mooie initiatieven zijn tijdens de coronacrisis dankzij bewoners en het welzijnswerk tot bloei gekomen. Zo zijn er diverse maaltijdinitiatieven, het bezorgen van boodschappen en zijn er op straat en online activiteiten voor kinderen en jongeren die aan huis gekluisterd zijn. Samen met de Haagse Hogeschool zoeken we naar onderliggende mechanismes in de ontwikkeling van spontaan initiatief tot duurzaam samenwerkingsverband.
- We **gebruiken een hulplijn**, in de coronacrisis in het leven geroepen door de welzijnsorganisaties. Mensen uit de hele stad kunnen hier naartoe bellen met hulp- en adviesvragen, maar ook om hun zorgen over corona te delen. Daarnaast blijven de vrijwilligers

actief bellen naar kwetsbare bewoners die al in beeld zijn. Met het nieuwe centrale nummer voor welzijn worden meer mensen bereikt en komen ze sneller op de juiste plek terecht.

- In de jaren 2021 en 2022 gaan we door met het actieplan Met z'n allen niet alleen (RIS 301657). Met deze duurzame en succesvolle aanpak verminderen we de eenzaamheid in Den Haag. Een belangrijk onderdeel hierin zijn de Lief en Leedstraatjes. Lief en Leedstraten zijn straten waar de burens nog echt naar elkaar omkijken, waar meer aandacht is voor elkaar en waar lief en leed worden gedeeld.
- We gaan **meer 'outreaching' werken**, om de drempel te verlagen voor mensen met een hulpvraag. En we starten mobiele Servicepunten XL ("opbouwbusse") om de mensen in de wijk te mobiliseren. De loketfunctie van de servicepunten XL maken we 'corona proof'. Een vernieuwde aanpak om meer mensen te bereiken.
- Een extra investering in de ontwikkeling en realisatie van **vernieuwende woonconcepten en business cases voor kwetsbare doelgroepen** in de stad, bijvoorbeeld voor dak- en thuislozen, is essentieel. Dit herstelplan zorgt voor de versnelling van de aanpak. Er zijn doorbraken nodig om te kunnen starten met het inlopen van het tekort. Met corporaties proberen we overeen te komen dat zij jaarlijks 100 extra woningen ontwikkelen voor mensen die nu niet kunnen uitstromen uit zorg of opvang. En natuurlijk gaan we ook aan de slag met de structurele financiering van de huisvestingsopgave voor kwetsbare groepen. We werken hierbij samen met woningcorporaties, zorgpartners (zoals het Leger des Heils, HWW), vastgoedpartijen en projecten zoals Skills in de Stad.
- In lijn met de afspraken uit het Haags Sportakkoord gaan we meer mensen in beweging proberen te krijgen door het

aanbod zo dicht mogelijk naar de wijken en de bewoners toe te brengen. In de wijken waar de sociale problematiek het grootste is, is ook de sportdeelname relatief laag. Door **sport in de openbare ruimte** te organiseren bestrijden we eenzaamheid, verminderen we de maatschappelijke onrust én boeken we gezondheidswinst. We doen het bewust in de openbare ruimte, omdat dit toegankelijk is en de 1,5 meter afstand beter te handhaven is.

- We breiden samen met SWSDH, sportprofessionals en Haagse sportverenigingen het sportaanbod in de wijken uit. Dit doen we zo veel mogelijk met **bestaande infrastructuur** (playgrounds, courts, parken en sportaccommodaties) en **bestaand aanbod** (streetsport-activiteiten), om zo snel mogelijk effect te bereiken. Streetsport is een bewezen effectieve aanpak voor de jeugd en leent zich goed voor uitbreiding naar een aanbod voor volwassenen. Doordat deelname gratis is, is de drempel ook laag om mee te doen. Streetsport-medewerkers moeten zich (kort) scholen om het aanbod specifiek voor de volwassen doelgroep mogelijk te maken.
- Een belangrijk doel van streetsport is om deelnemers ook structureel aan het sporten

en bewegen te krijgen. Sportverenigingen over het hele land zien hun leden- en vrijwilligers aantallen al jaren teruglopen en hebben het door de corona-maatregelen nu financieel extra zwaar. Stimuleren van sport in de wijk biedt **sportverenigingen nieuwe kansen**. Ons doel is om een deel van de mensen die meedoen aan streetsport, daarna door te laten stromen naar sportverenigingen, en betrekken de sportverenigingen daarom ook bij de uitbreiding van het streetsport-programma. Dat kan op meer dan één manier. Bijvoorbeeld door het inbouwen van financiële prikkels voor sportverenigingen om in de wijk of op eigen accommodatie sport- en ontmoetingsactiviteiten te organiseren, het aanbieden van een vernieuwend aanbod als voorwaarde stellen voor verenigingen die gebruik willen maken van combinatiefunctionarissen, of het opzetten van *scholarships* voor jongeren uit de wijk die met een studiebeurs zich kunnen ontwikkelen tot 'sportleider om het aanbod van verenigingen te verzorgen op playgrounds en courts (naar voorbeeld van de Krajicek Foundation).

Met deze inzet op sport versnellen en verbreden we onze aanpak doordat we meer mensen bereiken.

4.2.6 Impuls aan bezoekerseconomie en binnenstad

Gewenst resultaat

Net als in de rest van Nederland heeft de bezoekerseconomie in Den Haag forse klappen gekregen. Het bezoek aan de binnenstad en Scheveningen ligt gemiddeld genomen op zo'n 50% onder het niveau van voor de crisis. Momenteel kunnen er, buiten noodzakelijke reizen, geen bezoekers in de stad komen. Veel ondernemers lopen hierdoor inkomsten mis. In de binnenstad dreigt leegstand, wat een sneeuwbaaleffect kan creëren (leegstand leidt tot nog meer leegstand), en leegstand kan ook

leiden tot ondermijning. Meerdere ondernemers, waaronder hoteleigenaren, hebben het financieel zwaar en kijken tegen een dreigend faillissement aan.

Om de impact van de crisis op de Haagse bezoekerseconomie en congresmarkt in de nabije toekomst tegen te gaan, werken we samen met ondernemers in de sector aan het aantrekkelijker maken van de stad voor bezoekers. Zo dragen we bij aan het economische

succes en zekerheid van ondernemers en toeleveranciers in de sector en de daarin werkzame mensen. We hebben niet de illusie dat we, nu het corona-virus nog sterk aanwezig is, op dit moment grote stromen bezoekers naar de stad gaan trekken. Maar we zorgen dat we straks wel als één van de eerste internationale ontmoetingssteden weer grote bezoekersaantallen fysiek verwelkomen, zodra dat weer kan en mag. Kenners geven aan in de toekomst vaker een pandemie te verwachten. Op deze manier werken we met de sector naar aan vernieuwing die ons in de toekomst een meer robuuste bezoekerseconomie en congresmarkt geeft.

Ook werken we eraan om van de Haagse binnenstad de beste corona-bestendige binnenstad van het land te maken. We gaan werken aan voorkomen en oplossen van coronaknelpunten (bijvoorbeeld drukke pleinen of winkelstraten). Daarnaast willen we leegstand in de Haagse binnenstad tegengaan. We houden de binnenstad levendig, aantrekkelijk voor bezoekers en vruchtbaar voor ondernemers.

Aanpak

We ondersteunen het bezoekersconcept 'Zee van Ruimte en pandemie-proof', mede ontwikkeld door en uitgedragen met ondernemers in de sector. We houden de binnenstad fris en modern en creëren meer reuring, om zo bezoekers aan te trekken. Uiteraard alleen wanneer dat verantwoord is. Zo lang het virus rondwaart kunnen bezoekers niet te veel op dezelfde plek zijn. Daarom willen we bezoekers een groter deel van de (binnen)stad laten benutten, met een meer divers aanbod. Meer spreiding en diversiteit is ook op lange termijn gunstig voor de binnenstad en bezoekerseconomie. We nemen de volgende maatregelen:

- Ter ondersteuning van de fysieke bezoekerseconomie treffen we vanaf aankomst tot vertrek additionele **minimal exposure maatregelen**. Voor deze nieuwe aanpak werken we samen met ondernemers (zoals hotels en congrescentrum) een plan uit.

We denken hierbij aan het verwelkomen en begeleiden van bezoekers bij treinstations, het aanbieden van sneltesten, en deelmobiliteit waarmee we een schone en zoveel mogelijk virusvrije reis kunnen promoten.

- We stimuleren samen met partners nieuwe **publieksevenementen 2.0**, die bijdragen aan gezonde en toekomstgerichte bedrijfsmodellen, werkgelegenheid, gastvrijheid en attractiviteit van de stad, en die kunnen worden aangepast op de het actuele corona-beleid.
- We zetten een **grootschalige en flexibele marketingcampagne** op, passend bij de geldende corona-maatregelen, gericht het concept 'Zee van Ruimte en pandemie-proof'. Afgelopen zomer merkten we dat marketing gericht op bezoekers uit binnenland en buurlanden zeer effectief was. We blijven onze marketing hierop richten, met als bijkomend voordeel dat we inspelen op de groeiende 'vliedschaamte' en voorkeur voor vakanties binnen rijafstand. Als rode lijn door alle acties heen promoten we het concept van meerdere onderscheidende en karakteristieke stadcentra in Den Haag, en dan specifiek het Haags Museumkwartier, naast de traditionele Haagse binnenstad.
- Voor zover een deel van onze fysieke bezoekerseconomie toch vertraging ondervindt, werken we aan het ontwikkelen van nieuwe **digitale congres- en ontmoetingsmogelijkheden**, digitale City Tours en andere crossover concepten (bijvoorbeeld: bij bezoek aan een digitaal congres ook kortingsvouchers of andere aanbiedingen ontvangen voor een vrijetijdsprogramma, om toch verleid te worden Den Haag te bezoeken).
- We voeren **actief leegstandsmanagement**. Het betreft een nieuwe aanpak waarmee we ondernemers en vastgoedeigenaren in de binnenstad helpen om leegstand te voorkomen en maken afspraken met hen

over het tijdelijk beschikbaar stellen van hun onbenutte ruimte als werk- en zelfstudieplekken en voor creatief ondernemers, sociaal ondernemers, commerciële sportexploitanten e.d.

- Onze bezoekerseconomie boert goed in de zomer, maar minder in de winter. We zetten Den Haag **op de kaart als winterbestemming** door extra programmering. Daarnaast kiezen we ervoor om het terrasseizoen voor de komende winter (2020-2021) te verlengen en werken we aan een evenementenprogrammering in de binnenstad speciaal voor het winterseizoen. Ondernemers en/of pandeigenaren krijgen een vergoeding voor uniforme en energiezuinige **verlichting aan gevels en aanpassing van gevels** (uniformiteit in reclame-uitingen, etalage-aanpak en het terugbrengen van historische elementen aan de gevels), voor een sfeervolle en frisse uitstraling, ook in de wintermaanden. Dit is een vernieuwing en een verbreding van bestaande inzet.
- Samen met culturele instellingen en andere organisaties werken we aan het versnellen van de ontwikkeling en **versterking van het Museumkwartier**. Bij de verkoop van de voormalige Amerikaanse ambassade wordt gezocht naar een nieuwe eigenaar en gebruiker die hieraan kan bijdragen.
- Het toerisme heeft het als economische sec-

tor zwaar. Een veilige omgeving, tegengaan van overlast is zowel voor onze bewoners en ondernemers als voor de zakelijke bezoekers en toeristen van belang. Met de nationale politie wordt reeds samengewerkt in innovatieve aanpakken van gebiedsbeveiliging en crowdmanagement. We ondersteunen de plannen van de politie voor een **nieuw innovatiecentrum veiligheid** in Den Haag. We richten ons op innovaties op het gebied van bezoekersmanagement en beveiliging op Scheveningen en de internationale zone. Er komt samenwerking met de politie, bewoners en ondernemers om bezoek te kunnen spreiden bij grote evenementen en drukke dagen, en om daarmee een positief imago te creëren voor Den Haag als gastvrije stad voor de recreatieve, toeristische en zakelijke bezoeker en tegelijkertijd de stad leefbaar te houden voor haar inwoners.

We hebben met onze Partners in Toerisme, waaronder de musea, hotels, congreslocaties, attracties en marketingorganisaties, die verantwoordelijk zijn voor de interventies uit dit herstelplan, de Haagse toeristische alliantie geïnitieerd. Voor de binnenstad hebben we een alliantie met vastgoedeigenaren, winkeliers, horecaondernemers, culturele- en onderwijsinstellingen. De afspraak met deze partijen is dat ze nog meer dan voorheen bij de uitvoering van de interventies gebruikmaken van inwoners uit deze regio. Daarnaast investeren deze partijen zelf in de uitvoering.

4.2.7 Voorkomen van problematische schulden

Gewenst Resultaat

Door de coronacrisis komt de bestaanszekerheid van een groeiende groep mensen onder druk te staan. Al kwetsbare groepen zullen extra worden geraakt, maar ook nieuwe doelgroepen, zoals ZZP'ers. Armoede en schulden veroorzaken veel onzekerheid en stress. Dit kan tot ernstige negatieve gevolgen leiden op andere leefgebieden. Het tegengaan van

armoede en schulden bespaart de gemeente en de maatschappij daarom aanzienlijke kosten. We voorkomen zoveel mogelijk dat de coronacrisis leidt tot verergering van de schuldenproblematiek in onze stad en we gaan proactief aan de slag met het voorkomen van nieuwe schuldproblemen en/of nieuwe probleemgroepen.

Aanpak

Al voor de coronacrisis had 1 op de 5 Nederlanders betalingsachterstanden. De verwachting is dat dit aantal de komende tijd gaat stijgen. Het is belangrijk dat mensen op tijd hulp zoeken als ze te maken hebben met geldproblemen, en dat men de beschikbare dienstverlening vindt. We investeren daarom in de volgende zaken:

- Voor bekende kwetsbare groepen gaan we de **bestaande dienstverlening opschalen**, zowel voor armoedeverzoeken als schuldhulpverlening. Opschalen omdat de omvang van de groep hulpbehoevenden toeneemt, maar ook omdat er een grotere vraag voor ondersteuning ligt. Verbreden en versnellen is hier essentieel.
- Het is belangrijk dat we de onderwerpen **armoede en schulden bespreekbaar maken**. Hoe eerder iemand in zijn of haar omgeving hulp durft te vragen, hoe sneller de situatie kan worden aangepakt. In gesprek met de stad ontwikkelen we een nieuwe aanpak en campagne om geldzorgen bespreekbaar te maken, ook voor de doelgroepen die we traditioneel minder goed bereiken, zoals dak- en thuislozen, anderstaligen, ouderen, jongeren of ondernemers. Dat is van belang omdat er nieuwe groepen geraakt zullen worden door deze crisis.
- We versnellen de **investeringen in ondersteunende technologie** om onze dienstverlening zo licht als mogelijk en zo zwaar als nodig aan te bieden. Investeren in digitalisering maakt de dienstverlening efficiënter

en effectiever. Voorbeelden van bekende digitale toepassingen zijn de Buddy-app en het Schuldenknooppunt. Met digitalisering van de dienstverlening bieden we deels antwoord op de benodigde opschaling. Maar ook verlaagt het de drempel om hulp te zoeken, die is toegenomen door de coronamaatregelen. Met dit herstelplan versnellen we de aanpak.

- We gaan de juiste **dienstverlening ontwikkelen voor nieuwe doelgroepen**, zoals ZZP'ers, en door gerichte communicatie gaan we ervoor zorgen dat ook zij op tijd gebruik maken van het gemeentelijk ondersteuningsaanbod. Dit is een verbreding van het aanbod voor een nieuwe doelgroep en vraagt om extra inzet, voor het bieden van maatwerk en om ons bereik te vergroten.
- We starten vanaf 1 januari 2021 met **nieuwe mogelijkheden voor vroegsignalering**. Per die datum is er een wetswijziging van de Wgs waardoor meer mogelijk én ook verplicht is. Vroegsignalering gaat om het delen van signalen door zogenaamde vastelastenleveranciers (voor wonen, zorg, water en energie) met de gemeente, om daarmee vroeg met personen in financiële moeilijkheden in contact te komen. We willen met vroegsignalering meer mensen met financiële zorgen bereiken en hen vroegtijdig verbinden aan de juiste ondersteuning, zodat de geldzaken geen geldzorgen worden. We verbreden en versnellen onze aanpak.

4.3 Tot slot: alleen samen kunnen we dit aan en we blijven op zoek naar goede ideeën

We zijn ervan overtuigd dat – naast de genoemde acties en interventies – het belangrijk is om de haalbaarheid en wenselijkheid van “doorbraakinnovaties” te blijven onderzoeken. Innovaties die positief en langdurig effect kunnen hebben op de arbeidsmarktkansen en het perspectief van de Haagse burger die nu werkloos is, of wordt, als gevolg van de coronacrisis, dan wel voor wie het perspectief op meerdere vlakken verslechtert, of waar tegenstellingen verder toenemen. Samen met de kennis- en innovatiepartners in de stad onderzoeken we welke onderwerpen zich hiervoor lenen.

We hebben het al een paar keer gezegd: we zitten nog volop in deze crisis en we kunnen echt nog niet zeggen hoe het precies zal gaan en waar de hardste klappen zullen vallen. Dat vraagt van ons adaptiviteit en flexibiliteit. We monitoren en blijven leren. We zullen bijsturen waar dat moet. Samen met de kennisinstellingen in de stad zoeken we naar inzicht in de maatschappelijke effecten van de coronacrisis. Daarbij vergeten we de waardevolle initiatieven niet die in deze moeilijke tijd zijn ontstaan. We verkennen de mogelijkheden om studenten, docenten en onderzoekers in te zetten bij de monitoring van de effecten van de voorgestelde plannen.

5 Werken aan herstel

5.1 Uitvoering van de interventies voor herstel gaat via programma-management



We maken dit herstelplan omdat we zien dat de effecten van de crisis groot zijn. En terwijl we dit plan maken laait het aantal besmettingen weer op en worden maatregelen aangescherpt. We zien dat we de komende tijd nog zullen moeten meebewegen met het virus. We weten we nog niet hoe het verloop van de gezondheidscrisis zal gaan of wanneer we allemaal een vaccin kunnen krijgen. We zullen nog een hele tijd die curve van besmettingen moeten afvlakken en de, vaak pijnlijke, maatregelen daarvoor moeten nemen. Maar tegelijkertijd werken we aan herstel. Ook de financiële stromen rond de coronacrisis zijn nog volop in beweging.

Dat maakt dit herstelplan dynamisch. Van belang is om bij het plan deze dynamiek, inhoudelijk en financieel, ook in te bouwen. Zodat we op latere momenten adequaat kunnen reageren op ontwikkelingen en kansen. Belangrijk is ook om een vaste koers aan te houden om focus in het herstelplan te behouden en zoveel mogelijk impact te kunnen hebben. De volgende stap is dat we onze interventies, samen met alle partners, tot uitvoering gaan brengen.

Veel interventies hebben een integraal karakter.

We willen de krachten bundelen, binnen het stadhuis en met de strategische partners in de stad en regio. Dat vereist een sturing waarbij de integraliteit goed wordt geborgd. We beleggen zoveel mogelijk daar waar het hoort. We kiezen wel voor een lichte programmasturing, omdat deze een duidelijke toegevoegde waarde heeft in vergelijking met de reguliere projectsturing. Met andere woorden: zo licht mogelijk extra sturingsenergie. De uitvoering komt in de lijn te liggen en de programmasturing zorgt voor behoud van integraliteit en focus.

Er komt in het verlengde van het uitbrengen van het herstelplan een concretiseringsnotitie waarin per onderdeel de betrokkenheid van de verschillende actoren wordt benoemd en vastgesteld. Ook staan daarin nadere afspraken over het verzamelen van voldoende ambtelijke capaciteit.

We rapporteren driemaal per jaar aan de gemeenteraad over de voortgang van interventies, gekoppeld aan de Planning & Control-

cyclus (begroting, 8-maandsrapportages en rekening). Dit zorgt ervoor dat de Raad voldoende betrokken is bij de voortgang en eventuele bijsturing van de oorspronkelijke plannen. Die bijsturing zal afhankelijk zijn van het verloop van de gezondheidscrisis, de maatschappelijke impact van alle getroffen maatregelen en de financiële mogelijkheden, door onder andere steunpakketten van het Rijk en het resultaat van de lobby.

5.2 Financiële paragraaf

Bij de begroting 2021-2024 is de buffer impact coronacrisis ingesteld met een begrote vulling van € 81,5 mln. Deze is opgebouwd uit € 46,5 mln. gemeentelijke dekking en € 35 mln. verwachte rijksdekking. Hierbij is aangegeven dat extra ondersteuning van het rijk eveneens aan de buffer wordt toegevoegd.

Na de totstandkoming van de gemeentelijke begroting is aanvullende ondersteuning aan de gemeente toegekend. Volgens de inzichten van de laatste circulaire is de gemeente zeker van minimaal € 45,7 mln. rijksdekking (waarvan € 6,8 mln. betrekking heeft op 2021). Dit is € 10,7 mln. hoger dan het bedrag dat in de begroting is opgenomen.

De gemeente verwacht hiernaast aanvullende ondersteuning. Dit is ondersteuning die volgt uit kamerbrieven en circulaire zonder dat de exacte uitkeringen voor Den Haag al vastgesteld zijn. We verwachten hiervoor een aanvullende bijdrage van € 40,9 mln. Dit bedrag bestaat grotendeels uit kostendekkende vergoeding voor lagere parkeerboten en toeristenbelasting tussen 1 juni t/m 31 december en een dekkende bijdrage voor de extra bijstandsuitkeringen die over 2020 worden uitgekeerd.

De buffer coronacrisis betreft na het verkrijgen van deze vergoedingen € 133,1 mln. op basis van de huidige inzichten.

Buffer coronacrisis (begroting 21-24)	€ 81,5 mln.
<i>Toebedeelde extra rijksdekking</i>	<i>+ € 10,7 mln.</i>
<i>Verwachte extra rijksdekking</i>	<i>+ € 40,9 mln.</i>
Verwachte vulling buffer coronacrisis	€ 133,1 mln.

We voorzien in de volgende inzet van de buffer:

Vulling buffer coronacrisis	€ 133,1 mln.
<i>Benodigde inzet 2020</i>	<i>- € 83 mln.</i>
<i>Onzekere uitgaven en dekkingsbijdragen 2020</i>	<i>- € 11,1 mln.</i>
<i>Benodigde inzet 2021</i>	<i>- € 22 mln.</i>
<i>Inzet herstelplan economie</i>	<i>- € 4 mln.</i>
Maximale ruimte inzet herstelplan	€ 13 mln.

De benodigde inzet vanuit de coronabuffer van € 83 miljoen wordt als volgt besteed.

Programma	Totaal
Gemeenteraad	-
College en bestuur	-
Duurzaamheid, milieu en energietransitie	0,18
Openbare orde en veiligheid	0,15
Cultuur en bibliotheek	5,90
Onderwijs	1,62
Werk en inkomen	12,48
Zorg, welzijn, jeugd en volksgezondheid	21,47
Buitenruimte	1,60
Sport	4,60
Economie	0,00
Mobiliteit	23,30
Stadsontwikkeling en wonen	-
Stadsdelen, integratie en dienstverlening	2,29
Financiën	9,05
Overhead	0,35
Totaal (in € mln.)	83,00

Kosten en dekking van de 7 interventies uit dit herstelplan

	Totaal	Geoormerkt economie	Verdeling herstelplan €13 mln.	8 maands	Overig	Toelichting overig
1. Meedoen door werk, scholing en begeleiding						
	7		1,2	4,8	1	rijksgeld*
2. Ondernemingsklimaat voor nu en voor later						
	3,35	2,1	1,25			
3. Onderwijs en perspectief voor de jeugd						
	5,25		4,08		1,17	Laptops devices en *
4. Bouwen en verduurzamen voor en door onze inwoners						
	12				12	Om/bijtscholing** Subsidie (4) en Eneco (5)
5. Kwetsbare inwoners sociaal en vitaal						
	4,84		3,72		1,12	Incl. club- en buurthuisgeld
6. Impuls aan bezoekerseconomie en binnenstad						
	4,75	2	2,75			
7. Voorkomen van problematische schulden						
	2,7				2,7	Prinsjesdaggelden
Totaal	39,9	4,1	13	4,8	18	

(Bedragen x € 1 mln.)

* € 0,4 is afkomstig uit de post 'Onzekere uitgaven en dekkingsbijdragen 2020'; onderdeel van de buffer

** Haags aandeel nog niet bekend; bij de samenstelling van de plannen is een inschatting gemaakt van de te verwachten rijksmiddelen op dit terrein. Exacte bedragen zijn naar verwachting in december 2020 bekend. Mochten de huidige aannames ontoereikend blijken, wordt de inhoud van de plannen hernomen; ofwel het ambitieniveau aanpassen aan de beschikbare middelen ofwel de beschikbare middelen aanpassen aan het ambitieniveau.

Reeds ontvangen rijksbijdragen corona

Geormerkt rijksgeld***	Bedrag in € mln	Verwerking
Cofinanciering cultuur	5,5	Paragraaf 4.1
Sport (rijk en gemeente)	4,6	Paragraaf 4.1
Club- en buurthuizen	0,881	Interventie 5
Vrijwilligers en jeugd	0,241	Interventie 5
Laptop/devices voor leerlingen	0,77	Interventie 3
<i>Totaal</i>	<i>11,992</i>	

*** De gemeente geeft in 2020 gericht geld uit aan het behoud van voorzieningen waarvan de gemeente vindt dat deze van grote waarde voor de stad zijn. In deze tabel ziet u welke beleidssectoren een actieve ondersteuning van de gemeente krijgen. De bedragen maken onderdeel uit van de coronabuffer.